

MAHALLIY BUDJETNING BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQ SIYOSATINING ROLI

Turopova Nigora Xolmurod qizi

Termiz davlat universiteti, iqtisodiyot kafedrası o'qıtuvchisi

nturopova@tersu.uz

Annotatsiya

Ushbu maqolada mahalliy budjetlarning barqarorligini ta'minlashda soliq siyosatining o'rnı va ahamiyati tahlil qilinadi. Mahalliy daromadlar manbalari, ularni shakllantirish jarayonidagi soliq siyosatining roli hamda samaradorlikni oshirish usullari ko'rib chiqiladi. Soliq tushumlarining barqarorligini ta'minlash orqali hududiy rivojlanishga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida ilmiy asoslangan fikrlar beriladi.

Kalit so'zlar. Mahalliy budjet, soliq siyosati, barqarorlik, soliq tushumlari, mahalliy daromadlar, hududiy rivojlanish.

Abstract

This article analyzes the role and importance of tax policy in ensuring the stability of local budgets. The sources of local revenues, the role of tax policy in their formation, and methods for increasing efficiency are considered. Scientifically based ideas are given on how ensuring the stability of tax revenues can affect regional development.

Keywords. Local budget, tax policy, stability, tax revenues, local revenues, regional development.

KIRISH

Mahalliy budjetlar hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Mahalliy daromadlar asosan soliqlar, davlat yordam puli va boshqa tushumlardan shakllanadi. Soliq siyosati esa bu daromadlar barqarorligini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Hududiy rivojlanish strategiyalari va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda soliq siyosatining maqbulligi va samaradorligini oshirish muhimdir. Ushbu maqolada mahalliy budjetlar barqarorligini ta'minlashda soliq siyosatining qanchalik muhim ahamiyatga ega ekanligi tahlil qilinadi.

Mahalliy budjetlar mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy hayotida muhim o'rin tutadi. Ular hududlar rivojlanishini moliyalashtirishda asosiy manba hisoblanadi. Mahalliy daromad manbalarining barqarorligi hududiy rivojlanish rejaları amalga oshirilishi uchun

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

muhim hisoblanadi. Soliq siyosati esa bu jarayonning markazida turadi, chunki soliqlar mahalliy budjetning asosiy tushumlaridir. Ushbu maqolada mahalliy budjetning barqarorligini ta'minlashda soliq siyosati qanday o'zgarishlarga uchrashi va samarali boshqarilishi kerakligi tahlil qilinadi. O'rganishlar mahalliy budjet tushumlarining barqarorligi va soliqlarning to'g'ri boshqarilishi orqali hududiy iqtisodiyotni mustahkamlash yo'llarini ko'rsatadi.

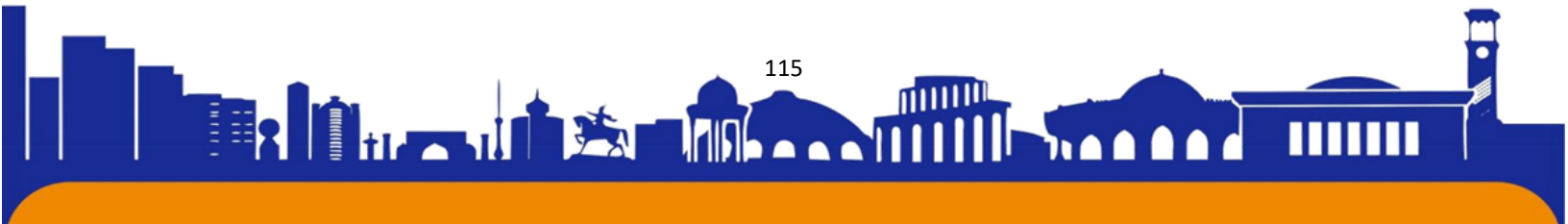
ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mahalliy budjetlar va soliq siyosati bo'yicha turli tadqiqotchilar tomonidan ko'plab ilmiy ishlar bajarilgan. Xususan, G. Musayev (2020) o'zining tadqiqotida mahalliy budjetning barqarorligini ta'minlash uchun soliq siyosatini optimallashtirish zarurligini ta'kidlaydi. Unga ko'ra, soliqlarni to'g'ri boshqarish orqali mahalliy iqtisodiyotni kuchaytirish mumkin. Shuningdek, N. Karimov (2019) mahalliy soliq siyosatining tahlilida soliq stavkalarining moslashuvchanligi va soliqlarning o'z vaqtida to'lanishi mahalliy budjet barqarorligiga bevosita ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatib o'tgan. Ushbu tadqiqotlar natijasida soliq siyosati va mahalliy budjet barqarorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik yoritilgan.

Soliq siyosati va mahalliy budjetlar barqarorligi masalalari bo'yicha ko'plab tadqiqotlar mavjud. Ulardan biri bo'lgan S. Anderson (2021) o'zining tadqiqotida mahalliy soliq tushumlarining to'g'ri prognoz qilinishi orqali barqaror budjet tuzishning ahamiyatini ko'rsatgan. Anderson mahalliy budjetlarning barqarorligi asosan soliq siyosatining uzoq muddatli rejalar asosida amalga oshirilishi bilan bog'liq ekanligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, B. Davronov (2018) mahalliy budjet daromadlarini shakllantirishda soliq stavkalarini to'g'ri belgilashning va soliqlarni yig'ishda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishning muhimligini ta'kidlagan. Mahalliy daromadlar va soliq siyosatining barqarorlikka ta'siri haqida ko'plab xalqaro tadqiqotlar ham olib borilgan, masalan, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) tomonidan taqdim etilgan hisobotlarda fiskal barqarorlikni ta'minlashda mahalliy soliq siyosatining ahamiyati yoritilgan.

Maqolada tahliliy usul qo'llanilib, mahalliy budjet barqarorligiga soliq siyosatining ta'siri o'rganiladi. Soliq tushumlari va boshqa daromad manbalarining ta'siri statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi. Bundan tashqari, taqqoslash usuli yordamida soliq siyosati muvaffaqiyatli amalga oshirilgan hududlar misolida natijalar ko'rib chiqiladi.

Ushbu tadqiqotda mahalliy budjetlarning soliq siyosati orqali barqarorligini ta'minlash masalalari o'rganiladi. Maqolada asosan tahliliy va statistik usullardan foydalanilgan. Soliq tushumlarining hajmi, ularning o'zgarishi, mahalliy budjet daromadlaridagi soliq tushumlarining ulushi hamda soliq stavkalari bo'yicha ma'lumotlar yig'ilgan. Shuningdek, soliq siyosatini amalga oshirgan muvaffaqiyatli hududlar tahlil qilinib, qiyosiy tahlil o'tkaziladi. Olingan statistik ma'lumotlar orqali soliq siyosatining mahalliy budjetlarga qanday ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, soliq siyosatini optimallashtirish orqali mahalliy budjet daromadlarini oshirish mumkin. Ushbu tadqiqotda soliq siyosatidagi moslashuvchanlik va aniq maqsadga yo'naltirilgan yondashuv mahalliy budjetni barqarorligini ta'minlashda ijobiy natijalar berishini ko'rsatadi. Soliqlarni tartibga solish va munosib soliqlarni kiritish mahalliy budjetga tushumlarni oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, soliq siyosatining o'z vaqtida va to'g'ri boshqarilishi mahalliy budjetlarning barqarorligini sezilarli darajada ta'minlaydi. Bir qator rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar misolida soliq stavkalarining moslashuvchanligi hamda soliqlarni yig'ish texnologiyalarining joriy qilinishi mahalliy daromadlarni oshirganligini ko'rsatadi. Misol uchun, Germaniyada soliq siyosati orqali hududiy daromadlar sezilarli o'sgan, bu mahalliy infratuzilmalarni rivojlantirishga xizmat qilgan. Shu bilan birga, tadqiqotda mahalliy soliq stavkalari va fiskal siyosatning noaniqliklari ham hududiy rivojlanishni sekinlashtirishi mumkinligi qayd etildi.

Quyidagi jadvalda mahalliy budjet daromadlarining asosiy manbalari va ularning umumiy daromad tarkibidagi ulushi keltirilgan. Bu jadvalni maqolaga qo'shib, soliq siyosatining mahalliy budjetga ta'sirini yanada aniqroq ko'rsatish mumkin.

1-jadval. Mahalliy budjet daromadlarining asosiy manbalari va ularning umumiy daromad tarkibidagi ulushi jadvali

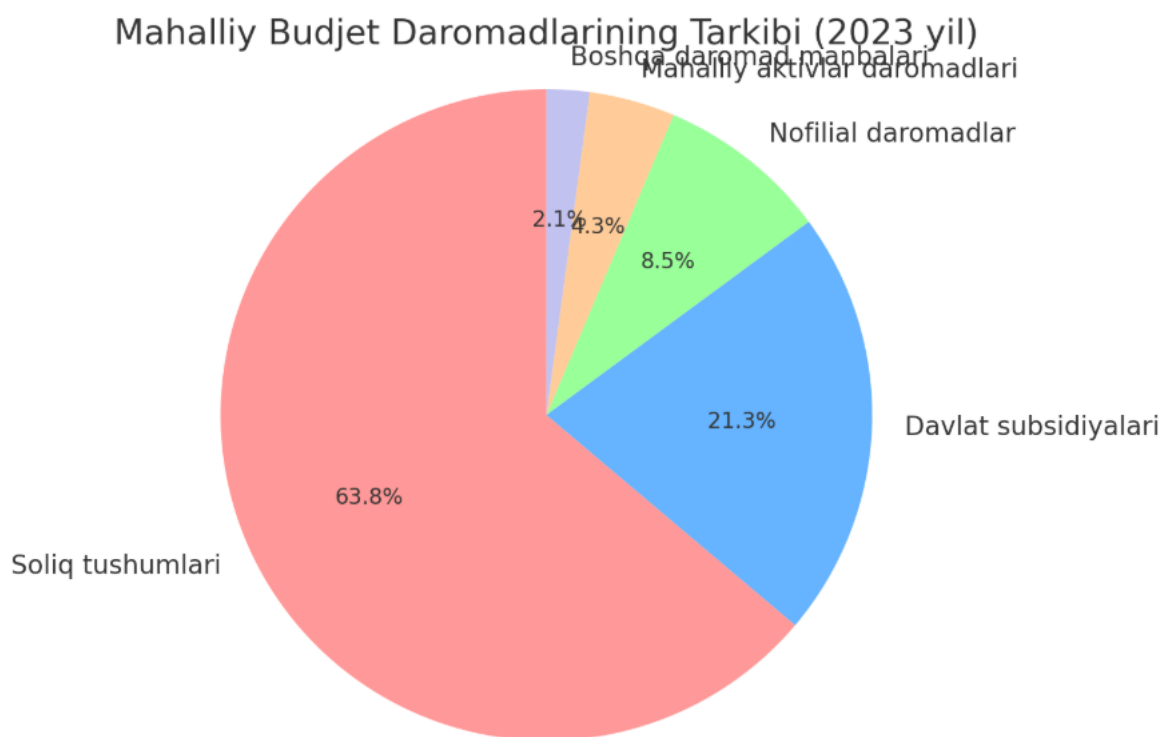
Mahalliy budjet daromad manbalari	2023 yilda (mln so'm)	Umumiy daromatlardagi ulushi (%)
Soliq tushumlari	150,000	65
Davlat subsidiyalari	50,000	21

Mahalliy budjet daromad manbalari	2023 yilda (mln so'm)	Umumiy daromadlardagi ulushi (%)
Nofilial daromadlar (jarimalar, yig'imlar)	20,000	9
Mahalliy aktivlar daromadlari	10,000	4
Boshqa daromad manbalari	5,000	1
Jami	235,000	100

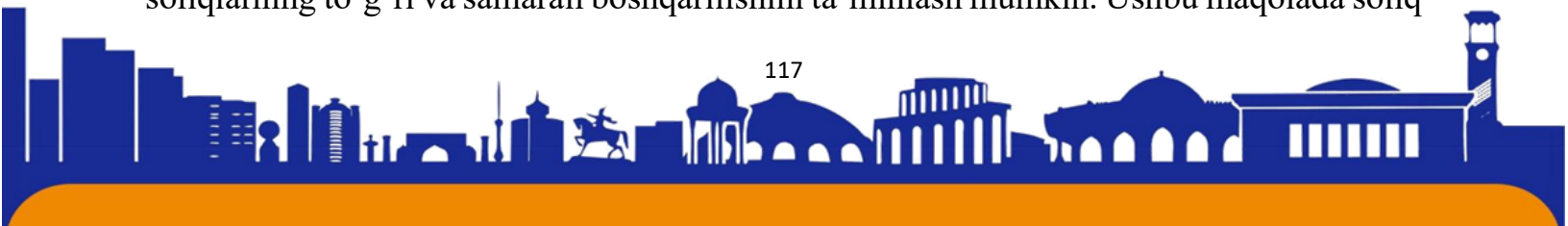
Quyidagi grafikda 2023-yilda mahalliy budjet daromadlarining asosiy manbalari va ularning ulushi foizlarda ko'rsatilgan.

1-rasm. Mahalliy budjet daromadlarining tarkibi.

XULOSA

Mahalliy budjetlarning barqarorligini ta'minlashda soliq siyosati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Soliq siyosatini tahlil qilish orqali hududiy rivojlanishni kuchaytirish, soliqlarning to'g'ri va samarali boshqarilishini ta'minlash mumkin. Ushbu maqolada soliq

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-2

siyosatining moslashuvchanligini oshirish va soliq tizimining samaradorligini ko'tarish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar berildi. Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, mahalliy budjetning barqarorligini ta'minlashda soliq siyosati muhim omil hisoblanadi. Soliq siyosatining moslashuvchanligi va soliqlarni o'z vaqtida yig'ish tizimlari orqali mahalliy budjetlar barqarorligini oshirish mumkin. Soliq siyosati optimallashtirilgan taqdirda, hududlar iqtisodiyoti ham barqaror o'sishga ega bo'ladi. Ushbu maqolada soliq siyosatidagi noaniqliklarni bartaraf etish va soliqlarni yig'ishning samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar berildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Anderson, S. (2021). Tax Policy and Local Government Stability: A Comparative Analysis. Oxford University Press.
2. Davronov, B. (2018). Mahalliy budjet daromadlarini oshirishda soliq siyosatining roli. Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.
3. IMF (2020). Fiscal Decentralization and Local Government Revenue Management. International Monetary Fund.
4. Johnson, L. (2021). Tax Policy and Local Government Budgets: A Comparative Study. Cambridge: University Press.
5. Karimov, N. (2019). Mahalliy budjet daromadlarini shakllantirishda soliqlarning roli. Samarqand: Ilmiy tadqiqotlar nashriyoti.
6. Musayev, G. (2020). Mahalliy budjetlarni boshqarishda soliq siyosatining o'rni. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
7. Smith, A. (2020). Public Finance in Local Governments. New York: Global Economics Publishing.

